

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 19 maj 1933 kl. 1 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående en omorganisation av sjömanshusens arbetsuppgifter.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 299, har herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående överförandet av en del av sjömanshusens arbetsuppgifter samt all arbetsförmedling för sjöfolk till arbetsförmedlingen för sjömansyrket och upprättande av ett centralregister.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Historik.

Frågan om sjömanshusens organisation har sedan länge varit föremål för överväganden. Initiativ till utredning i ämnet togs redan av 1915 års riksdag, som i anledning av väckt motion i skrivelse, nr 175, till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande sjömanshusen i riket, i syfte att dessa institutioner på ett ändamålsenligare sätt än dittills måtte tillvarataga sjöfolkets intressen. Anledningen till denna riksdagens anhållan var närmast disproportionen mellan å ena sidan det för det dåvarande utgående statsbidraget till sjömanshusen, 40,000 kronor, och å andra sidan omfattningen av sjömanshusens statliga bestyr och förvaltningskostnader.

I berörda skrivelse anförde riksdagen bland annat: En undersökning borde företagas rörande sjömanshusens befattning med de värnpliktigas inskrivning och redovisning, därvid borde beräknas, till vilket belopp kostnaderna därför ävensom kostnaderna för sjömanshusens förvaltning för övriga statsändamål kunde anses belöpa sig. I samband därmed borde övervägas, i vad mån ett särskiljande av sjömanshusens understödjande och förvaltande myndighet kunde äga rum. När en dylik undersökning blivit verkställd, borde staten omedelbart till sjömanshusen erlægga det årliga belopp, som kunde finnas utgöra skälig ersättning för sjömanshusens arbete för statens räkning. Skulle för värnpliktsärendenas behandling en centralisering visa sig lämplig, borde givetvis även undersökas, om så kunde vara förhållandet jämväl för handhavandet av andra uppgifter, som sjömanshusen hade att fylla.

Den 30 juni 1916 uppdrog Kungl. Maj:t åt kommerskollegium att med tillhjälp av sakkunniga verkställa den av riksdagen sålunda begärda utredningen. Av kommerskollegium med anledning härav tillkallade sakkunniga avlämnade sedermera den 18 november 1919 betänkande med förslag rörande sjömanshusens omorganisation.

I fråga om antalet sjömanshus förordade de sakkunnigas majoritet en minskning från 47 till 31, medan en reservant, som instämde i förslaget om fullständig indragning av 16 sjömanshus, ansåg, att av de återstående 31 allenast 12 borde bibehållas som sjömanshus och 19 ombildas till mönstringskontor. Beträffande statens förpliktelser i fråga om sjömanshusen uppskattade de sakkunniga efter en ingående utredning angående sjömanshusens arbetsuppgifter statens andel däri till 75 procent.

Utgående från de sålunda föreliggande förslagen gjorde kommerskollegium, som ansåg att staten icke kunde eller borde då taga ståndpunkt till vare sig själva organisationsfrågan eller frågan om det procenttal, enligt vilket staten borde bidra till sjömanshusens förvaltningskostnader, den 9 december 1919 framställning om statsanslagets provisoriska fastställande till 75 % av omkostnadsstaten för den av reservanten föreslagna mindre omfattande organisationsformen eller 162,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1920 års riksdag förklarade sig föredragande departementschefen av vad i ärendet förekommit hava blivit övertygad om, att statsverkets kostnader icke kunde ställa sig lägre än vad kommerskollegium beräknat och att han ansåge sig pliktig förebygga, att anslagets höjande bleve undanskjutet. I enlighet med framställt förslag beviljade ock riksdagen för år 1921 för här ifrågavarande ändamål ett anslag å 162 000 kronor. Sedermera har detta anslagsbelopp till sjömanshusen å 162 000 kronor utgått årligen t. o. m. år 1932. För innevarande år har anslaget av statsfinansiella skäl nedsatts till 146,000 kronor.

Vad angår organisationsfrågan och dess läge må framhållas, att inom kort tid efter riksdagens begäran om utredning i ämnet och även efter det de ovan nämnda sakkunniga påbörjat sitt arbete talrika utredningsarbeten på sjöfartslagstiftningens område tillkommo, vilka enligt kommerskollegii mening gjorde det vanskligt och nära nog ändamålslost att utarbeta förslag om en åtminstone tillnärmelsevis slutlig organisation av sjömanshusen. Vidare må nämnas, att 1919 års riksdag i anledning av väckt motion i skrivelse, nr 304, till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes företaga en allsidig utredning, huruvida och på vad sätt en förbättrad allmän pensionering av sjömän skulle kunna åvägbringas. Genom beslut den 20 september samma år anbefalldes skeppstjänstkommitterade att verkställa denna utredning. Sedan flera av nyss antydda hinder för slutförande av sjömanshusutredningen bortfallit, hade behandlingen av sistnämnda fråga om en förbättrad sjömanspensionering fortskridit så långt, att skeppstjänstkommitterade framlagt förslag i ämnet, som innefattade åtgärder av djupt ingripande art beträffande sjömanshusens ekonomi och organisation. Det

ansågs med hänsyn härtill icke lämpligt att till definitiv prövning upptaga frågan om sjömanshusens organisation, förrän ställning tagits till ifrågavarande förslag. Detta förhållande har av Kungl. Maj:t upprepade gånger anmälts för riksdagen i samband med behandling av frågan om det till sjömanshusen utgående statsunderstödet och har icke föranlett någon erinran från riksdagens sida.

Emellertid har kommerskollegium ansett vissa förenklingar i den nuvarande sjömanshusorganisationen kunna och böra genomföras i avbidan på prövningen av frågan om sjömanspensioneringen. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 september 1927 föreslog kollegium sålunda, i samband med avgivande av förslag i fråga om statsunderstöd till sjömanshusen för år 1928, indragning från och med den 1 januari 1929 av 13 sjömanshus samt ny indelning av riket i sjömanshusdistrikt och ny indelning av sjömanshusen å de olika sjöfullföringsområdena ävensom vidtagande av vissa i sammanhang med dessa förslags genomförande påkallade åtgärder.

Vid anmälan den 4 januari 1928 av frågan om anslag till sjömanshusen anförde dåvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att icke heller han kunde finna, att de ej slutligt lösta spörsmålen på ifrågavarande område utgjorde något hinder mot vidtagande av vissa förenklingar och förbättringar i sjömanshusens organisation, varför det vore hans avsikt att framdeles framlägga kommerskollegii därutinnan gjorda förslag till Kungl. Maj:ts prövning.

I sin skrivelse nr 10 A framhöll emellertid riksdagen såsom sin mening, att, oaktat det vore önskvärt, att dylika förenklingar, så snart ske kunde, bleve genomförda, det icke syntes riksdagen lämpligt att, innan slutlig ståndpunkt kunnat tagas till omorganisationsfrågan i hela dess vidd, för det dåvarande vidtaga indragning av vissa sjömanshus m. m. Riksdagen kunde sålunda icke dela kommerskollegii av departementschefen förordade förslag därutinnan.

Sedermera har kommerskollegium i anledning av dels vad vid 1928 års riksdag förekommit beträffande kollegii ovannämnda förslag om indragning av vissa sjömanshus, dels ock i samma ämne till Kungl. Maj:t ingivna framställningar, efter remiss, den 10 oktober 1928 avgivit utlåtande och därvid i huvudsak vidhållit sitt tidigare förslag.

Vid framläggande för 1929 års riksdag av frågan om anslaget till sjömanshusen uttalade föredragande departementschefen, efter att hava erinrat om läget av utredningarna rörande sjömanshusen och sjömanspensioneringen, att sjömanshusens nuvarande organisation i avvaktan på slutlig lösning av dessa båda frågor i huvudsakliga drag torde bliva gällande ännu en tid framåt. Samtidigt förklarade han, att han i likhet med sin företrädare i ämbetet hyste den uppfattningen, att det vore i hög grad att beklaga, om icke en partiell reform av sjömanshusväsendet skulle redan då kunna genomföras utan att man avvaktade utgången av den tämligen vittutseende och svåröverskådliga pensioneringsfrågan. Av uttalandet till statsrådsprotokollet framgår vidare, att departementschefen hade för avsikt att till fortsatt prövning upptaga kommerskollegii förslag

om indragning av vissa sjömanshus m. m., men att han, i anslutning till vad som förekommit vid frågans behandling vid 1928 års riksdag, innan indragningsfrågan förelades Kungl. Maj:t till avgörande, ämnade underkasta särskilt frågan om disponerandet av de befintliga fonderna en noggrann prövning och därjämte även undersöka, huruvida icke med hänsyn till ändrade förhållanden eller särskilda omständigheter ett eller annat av de utav kommerskollegium till indragning föreslagna sjömanshusen tillsvidare borde bibehållas.

1929 års riksdag anförde emellertid i sin skrivelse, nr 236, till Kungl. Maj:t i frågan, att anledning till ett frångående av den av 1928 års riksdag uttalade uppfattningen icke heller för det dåvarande syntes föreligga, dock att riksdagen med hänsyn till gjorda påtalanden, att verksamheten vid vissa sjömanshus icke fullgjordes på ett tillfredsställande sätt, ansett, att i dylika fall skäl förefunnes för verksamhetens nedläggande.

Någon vidare åtgärd i frågan om sjömanshusens omorganisation har sedermera icke vidtagits. Emellertid må nämnas, att Kungl. Maj:t, sedan 1929 års riksdags beslut i ärendet expedierats, den 31 maj 1929 uppdragit åt 1928 års pensionsförsäkringskommitté att verkställa utredning, bland annat, beträffande möjligheterna för en rationellare anordning och samverkan än för närvarande av de olika former av pensioner och understöd, som nu stå till buds för invalida eller ålderstigna sjömän och för sjömäns efterlevande, samt att med ifrågavarande utredning ävensom med det förslag, vartill denna må föranleda, inkomma till Kungl. Maj:t.

Yttranden över motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen av *kommerskollegium* och *socialstyrelsen*, varjämte yttranden i frågan avgivits — antingen direkt till utskottet eller till kommerskollegium — av *Sveriges redareförening*, *Sveriges segelfartygsförening*, *Stockholms rederiförening*, *Sveriges fartygsbefälsförening*, *Svenska maskinbefälsförbundet* och *Svenska sjöfolksförbundet* samt *direktionerna för sjömanshusen i riket*.

Med hänsyn till att utskottets ställningstagande till den föreliggande motionen, såsom framgår av utskottets eget yttrande i frågan här nedan, icke i någon mån grundats på de uttalanden, som gjorts, vare sig i motionen eller i de över densamma avgivna yttrandena, med avseende på den av motionärerna föreslagna nya organisationen för handhavandet av de arbetsuppgifter, som för närvarande påvila sjömanshusen, har utskottet ansett sig icke böra belasta detta utlåtande med ett mer eller mindre fullständigt återgivande av de inkomna yttrandena, i vad de i sak avse detta organisationsförslag. I övrigt må beträffande yttrandena i ärendet meddelas följande.

Kommerskollegium anför, efter att hava redogjort för omorganisationsfrågans utveckling och nuvarande läge, att det ville synas kollegium, som om det, med hänsyn till det sålunda påvisade läget i hithörande utredningsspörsmål, skulle utan vidare framstå såsom klart, att det icke kunde vara följdriktigt eller eljest

lämpligt att nu upptaga frågan om sjömanshusens organisation till fristående utredning med bestämt sikte på en viss lösning av densamma. Kollegium hade redan i annat sammanhang haft anledning framföra sitt beklagande över att utredningen rörande sjöfolkets pensions- och understödsförhållanden ännu icke avsatt några resultat. Det härav föranledda uppskovet med avgörandet av sjömanshusens organisationsfråga medförde givetvis olägenheter i olika hänseenden. Vissa eljest motiverade reformer inom området för sjömanshusens verksamhet måste med hänsyn härtill anstå. En av de mest framträdande olägenheterna av varje ytterligare uppskov vore obestriddigen den, att hela den vid sjömanshusen anställda tjänstemannakårens ställning förbleve svävande. Starka billighetsskäl talade sålunda bland annat för att lösningen av denna kårs pensionsfråga, vars behandling redan sedan länge fått bero, icke över hövan fördröjdes. Kollegium delade och fullständigt motionärernas uppfattning därom att det, särskilt därest det redan i sig självt knappt tillmätta statsanslaget till sjömanshusen skulle nedsättas, vore synnerligen önskvärt, att sjömanshusens administrationskostnader kunde nedbringas, varigenom större anpart än för närvarande av sjömanshusens inkomster av olika slag kunde tillgodokomma understödsverksamheten. Men att nu, då anledning förefunnes att inom ett eller annat år förvänta resultat i den ena eller den andra riktningen av 1928 års pensionsförsäkringskommittés arbete, lösrycka frågan om sjömanshusens organisation och söka få fram en fristående lösning kunde i varje fall icke kollegium förorda.

Socialstyrelsen framhåller, att frågan om sjömanshusens organisatoriska ställning vid upprepade tillfällen varit föremål för överväganden och att frågan otvivelaktigt vore förtjänt av fortsatt uppmärksamhet från statsmakternas sida, men att det måhända kunde synas mindre välbetänkt att nu, innan resultatet av 1928 års pensionsförsäkringskommittés utredning föreläge, till förnyad prövning upptaga spörsmålet om sjömanshusens organisation.

Sveriges redareförening, *Sveriges segelfartygsförening* och *Stockholms redariförening* avstyrka motionen under åberopande av, bland annat, det läge vari hithörande utredningsfrågor för närvarande befinna sig.

Sveriges fartygsbefälsförening hemställer, att en utredning angående omorganisation av sjömanshusens arbetsuppgifter endast kommer till stånd i samband med ordnandet av sjöfolkets pensionsfråga och först sedan förslag härom föreligger från pensionsförsäkringskommittén.

Svenska maskinbefälsförbundet och *Svenska sjöfolksförbundet* ansluta sig helt till den föreliggande motionen.

Direktionerna för sjömanshusen i riket ställa sig praktiskt taget utan undantag avvisande till motionen.

Utskottet ansluter sig för sin del helt till motionärernas uppfattning ifråga om önskvärdheten av att frågan om sjömanshusens organisation bringas till en lösning snarast möjligt. Det är enligt utskottets mening i hög grad att beklaga, att så ännu icke kunnat ske, trots att riksdagen tagit initiativ till utredning i frågan redan för 18 år sedan.

Den närmaste orsaken till att frågan icke kunnat föras framåt, sedan 1917 års sjömanshuskommitterade år 1919 avgåvo sitt betänkande med förslag i ämnet, har emellertid, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, varit dess intima sammanhang med frågan om en nyordning med avseende på sjömannens speciella pensions- och understödsväsende. Sistnämnda spörsmål är

Utskottet.

ännu svävande och då utskottet, i likhet med 1928 och 1929 års riksdagar, anser, att det icke är lämpligt att taga ställning till organisationsfrågan, innan klarhet vunnits beträffande pensionsfrågan, vilkens lösning givetvis på det närmaste berör organisationen av sjömanshusens verksamhet, har utskottet funnit sig böra avstyrka den till behandling föreliggande motionen.

I förevarande sammanhang vill utskottet emellertid framhålla, att utskottet icke kunnat värja sig för en känsla av att utredningsarbetet beträffande sjömanspensioneringen icke blivit bedrivit med den skyndsamhet, man haft anledning förvänta, sedan riksdagen år 1919 till Kungl. Maj:t gjort framställning i ämnet. Det må sålunda nämnas, att frågan, sedan samtliga över skeppstjänstkommitterades år 1923 avgivna betänkande infordrade utlåtanden i december 1925 inkommit till Kungl. Maj:t, synes hava fått vila helt, till dess Kungl. Maj:t år 1929 uppdrog åt pensionsförsäkringskommittén att verkställa vissa utredningar, åsyftande en anknytning av sjömanspensioneringen till den allmänna pensionsförsäkringen. Genom att här förevarande fråga sålunda sammankopplats med den synnerligen omfattande frågan om en revision av den allmänna folkpensioneringen har dess lösning blivit fördröjd ytterligare avsevärd tid, enär det givetvis icke varit möjligt för pensionsförsäkringskommittén att till behandling upptaga den speciella sjömanspensioneringsfrågan, innan förslag angående åtminstone de huvudsakliga riktlinjerna för den allmänna pensionsförsäkringens framtida gestaltning förelegat utarbetade. Utan att ingå på frågan, huruvida det varit nödvändigt att, på sätt som skett, sammankoppla här berörda båda utredningsspörsmål, vill utskottet dock uttala en förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att i möjligaste mån påskynda lösningen av sjömannens pensionsfråga, så att det blir möjligt att därefter till slutlig prövning upptaga frågan om sjömanshusens organisation.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 maj 1933.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andersson* i Malmö, *Larsson* i Hede, *Lindberg* i Stockholm, *Meyerhöffer**, *Nilsson* i Göteborg, *Ekman*, *Andersson* i Surahammar, *Andersson* i Falkenberg, *Gustafsson* i Lekåsa och *Hagberg* i Malmö.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Lindberg* i Stockholm.